

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. XXI. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207710872400/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

et lille Smil, han har endnu Hjærte for ham. Men fra det Øjeblik Traaden atter optages med Adams Ankomst til Korsør paa Rejsen til Hjemmet, hvormed 2den Del begynder, mødes selv den uskyldigste og mest velmente Handling, Følelse og Tanke hos ham med ubarmhjørte Haan og sviende Foragt. Samtidigt dermed udvider Digtet sig fra at være en Skildring af det enkelte Menneskes Liv til at give et Billede af hele Tiden med Adam som Midtpunkt og ender med at fælde en Dom over den. Men da havde Paludan-Müller alt i nogle Aar været stillet Ansigt til Ansigt med Samtiden.

Da „Adam Homo“'s 1ste Del sent paa Aaret 1841 saa Lyset, modtoges den med alt andet end Bifald. Kritikken, anført af Helbergs æstetiske Modstander P. L. Møller, nægtede vel ikke, at der var enkelte skønne idylliske Partier i Bogen, men den fandt Skildringen i sin Helhed uden Interesse, Indholdet trivielt og udtværet; Scenerne med Lotte, med sorte Trine og smukke Line forekom saa anstødelige, at de „neppe kunne opløses i godt Selskab“, og det store Publikum, vel særlig den kvindelige Del af det, beklagede, at „Amor og Psyche“'s Digter havde nedladt sig til en saa plat og „aandløs“ Skildring af det materielle Liv. Der var — med nogen Grund — ingen, som rigtig begreb, hvad Meningen med Bogen var, eller hvordan den skulde ende, heller ikke Heiberg, der isøvrigt tog den i Forsvar mod Angriberne.

Paludan-Müller svarede ikke direkte paa Kritikken, men inden han gik videre med „Adam Homo“, fandt han det dog rigtigst at vise, hvordan han nu saa paa sin Ungdoms romantiske Higen bort fra Livet og Virkeligheden, den man foretrak for „Adam Homo“. Han gjorde da op med sin digteriske Fortid i „Tithon“, der udkom i Foraaret 1844. Ogsaa af dette Digt leverede P. L. Møller en i det hele stærkt nedsettende Kritik, og det blev ligesom det samtidigt udkomne „Dryadens Bryllup“ latterliggjort i Goldschmidts Vittighedsblad „Corsaren“, der allerede to Aar tidligere havde talt om „vor afdøde, af Adam Homo saa ynkelig ihjelslagne Paludan-Müllers Stervbo“.

Selvom Paludan-Müller ingensinde offentlig eller privat har ladet sig forlyde med, hvilket Indtryk denne Samtidens Optræden har gjort paa ham, er det ganske usandsynligt, at den skulde være gaaet hen over ham uden at sætte sine Mærker i hans Sind. Det er rimeligt, at den har bidraget sit til at gøre hans Syn paa Tiden og Menneskene endnu bitrere og mørkere, og det er muligt, at man her tør søge én af Grundene til den skarpere Tone i de sidste Dele af „Adam Homo“. Et Blad som „Corsaren“ betød dengang, da man endnu var ganske uvant med personlige Angreb i Pressen, noget andet og mere, end det i vore Dage vilde gøre. Det var jo Angreb fra dette Blads Side, der først rigtigt aabnede Søren Kierkegaards Blik for Lidelsens og Martyriets Betydning i Kristendommen; Paludan-Müller var af Naturen næppe mindre sensibel end Kierkegaard, og han havde vistnok i ikke meget ringere Grad Æynen til af smaa Ting at drage vidtrækkende Slutninger. Men naturligvis, der var meget andet i Tiden, som maatte

virke irriterende paa ham. Han, der i Bund og Grund var en konservativ Natur med stærk Pietetsfølelse og, som man ser af „Ahasverus“, teoretisk sværmede for „Kongedømmet af Guds Naade“, kunde ikke andet end føle sig frastødt af den unge liberale Oppositions hensynsløse Fremstormen, og han, som hørte til en gammel Slægt, der satte som Livets Mål at være sig selv og staa paa egne Ben, kunde kun have Ironi og Foragt tilovers for Tidens om sig grihende Trang til at slutte sig sammen i Selskaber, Partier og Foreninger, til at holde Møder, vedtage Resolutioner og lade Ordene flyde. Der var nok, som kunde gøre, at hans Respekt for Menneskene ikke skulde øges ved nærmere Bekendtskab.

Efter Nytaar 1845 gav Paludan-Müller sig atter i Lag med Fortsættelsen af „Adam Homo“. Han arbejdede sindigt og længsomt, agtpaagivende og med modent Overlæg. Han skrev, fortæller Frederik Lange, tre Strofer om Dagen, hverken mere eller mindre, og om Aftenen læste han det skrevne højt for sin Kone, det blev saa gennemdebatteret og bragt i sin foreløbig endelige Form, ti ved Revisionen gennemarbejdedes det hele paa ny. Charites Lod og Andel i „Adam Homo“ tør saaledes næppe agtes helt ringe. Men ogsaa paa anden Vis har hun sat sig Spor i sin Mands Hovedværk. Ligesom han til sin Helt laante Træk fra sig selv, som han havde været i sin Ungdom, saaledes skabte han Diglets Heltinde, Alma Stjerne, i sin Kones Skikkelse, og det var hende, som opgav Æmnerne til Almas „Religiøse Betragtninger“ i sidste Del.

Efter henved tre Aars Arbejde udkom da sidst paa Aaret 1848 „Adam Homo“'s 2den og 3dje Del samtidigt, og Værket var færdigt. Selvom der endnu stadig var dem, som havde ondt ved at forlige sig med det, modtoges det dog nu, da det kunde overses i sin Helhed, med Ærbødighed og Anerkendelse af Kritikken. Beundringen er ikke blevet mindre med Aarene; det erkendes nu fra alle Sider, at „Adam Homo“, baade hvad Form og Indhold angaar, er et af de faa Størværker i vor Litteratur. Paludan-Müller, der ellers ikke gerne udtalte sig om sine Arbejder, var, fortæller Julius Lange, selv ret stolt over dette Værk, dog ikke over dets Indhold og Ideer, men over dets Omfang og det store Kvantum Arbejde, som var nedlagt i det.

Med „Adam Homo“ træder Paludan-Müller ud af den Heibergske Poesi og er helt og holdent sin egen Mand. Et Digt som dette havde hverken Heiberg eller hans Ven Hertz kunnet skrive. Ogsaa de beskæftigede sig i disse Aar jævnlige i deres Digtning med Samtiden; de saa æstetisk og litterært paa den, og naar de dømte den, var det for dens Mangel paa Aand og Poesi. Paludan-Müller betragter i „Adam Homo“ ikke Verden ud fra en Æstetikers snævre Standpunkt. Den Skildring, han giver af sin Tid, er alt omfattende, den bevæger sig fra Livet paa Adlens Herregaarde til den beskedne Gartnerbolig paa Vesterbro, fra Excellencen i Kongens Raad lige til de offentlige Fruentimmere paa Gaden og den rødhaarede Proletar, som varsler de rige Underklassens